

46. Taygayskoe vodohranilische Kryma prevratilos v stavok [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.krymr.com/a/28081471.html>.

47. Ukrainiske suspilstvo 1992–2013. Stan ta dynamika zmin. Sotsiologichnyi monitorynh. – K.: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2013.

48. «Scho obednue ta rozednue ukrainsiv» – opytuvannya hromadskoi dumky Ukrainy // Fond «Democratichni initsiatyvy imeni Ilka Kucheriva» spilno z sotsiologichnoyu sluzhboyu «Ukrainian Sociology Service» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/sho-obednue-ta-rozednue-hm>.

49. Yarmolenko M. Separatystski rukhy v nezalezniy Ukraini: vytoky, subekty ta obekty procesu / M. Yarmolenko // Naukovi zapysky: Seriya «Istoriya». – Ternopil, 2011. – №2.

50. Yaroshynskiy O. Ekspertna dyskusiya «Stratehiya reintehratsii Krymu: problemy stvorennia ta perspektyvy realizatsii» / O. Yaroshynskiy // Ukrainiznavstvo. – 2015. – №3 (56).

51. 82% krymchan pidtrymuyut aneksiyu Krymu i ne viryat u vyinu z Ukrainoyu – opytuvannya // Ukrainka pravda [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/news/2015/02/4/7057470/>.

52. Walter C. Postscript: Self-Determination, Secession, and the Crimean Crisis 2014 // Walter C., Ungern-Sternberg A. von, Abushov K. (ed). Self-Determination and Secession in International Law / C. Walter. – Oxford: Oxford University Press, 2014.

53. Walter C., Ungern-Sternberg A. von, Abushov K. (ed). Self-Determination and Secession in International Law / C. Walter, A. von Ungern-Sternberg, K. Abushov. – Oxford: Oxford University Press, 2014.

Hai–Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), hai-nyzhnyk@ukr.net

Basic principles of de-occupation strategy and reintegration of Crimea in the context of Ukraine's national security, touches the problem and solution areas

The article analyzes offered are basic principles of de-occupation and develop a strategy for reintegration of Crimea in the context of national security of Ukraine. Indicate on the foundation leakage problems and to overcome the pro-Russian identity on the Crimean peninsula at the present stage and ways of optimization of public administration and state security Ukraine.

Keywords: Strategy for de-occupation of Crimea's annexation of Crimea, national security.

* * *

УДК 325:314.7

Гречко О. Ю.,
аспірантка кафедри політології, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), grechko.oksana@gmail.com

ТЕОРЕТИКО–КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Розглядаються теоретичні аспекти поняття державної міграційної політики, висвітлені у працях вітчизняних та закордонних дослідників, та розмежування із подібними термінами. Статтю присвячено визначенню питань, пов'язаних із науковою інтерпретацією міграційної політики, які недостатньо або зовсім не представлені у вітчизняному науковому контексті. Значну увагу також надано виокремленню концепцій міграційної політики, озвученню її основних принципів та завдань. У статті відображені сучасні тенденції розвитку системи державного регулювання міграційних процесів у провідних країнах світу, зокрема посилення безпекової складової.

Ключові слова: міграційна політика, міграційний менеджмент, управління міграцією, міграційний контроль, мігрантофобія.

За останні півтора століття у світі сформувалось чимало теорій, так чи інакше пов'язаних із міграційними процесами. Протягом тривалого періоду часу провідну роль у вивченні міжнародної міграції відігравали економічні та соціально-демографічні

фактори. Втім, за останні роки внаслідок масових спалахів ксенофобії, міжнародного тероризму, значної кількості біженців та шукачів притулку у світі, міграційні процеси перетворились на предмет державної та міжнародної політики.

Висвітлення основних теоретико–концептуальних засад державної міграційної політики, сформованих закордонними та українськими дослідниками саме у контексті політичних наук, є метою написання цієї статті. Відповідно, завдання полягають у наступному: використовуючи компаративний та системний підходи, розкрити зміст поняття «державна міграційна політика», визначити її основні завдання та принципи; проаналізувати та озвучити питання, пов'язані із міграційною складовою державної політики, які недостатньо представлені або взагалі відсутні в українській науковій думці; дослідити кореляцію терміну «міграційна політика» із суміжними поняттями; окреслити основні сучасні тенденції розвитку державного управління у сфері міграції у провідних країнах світу.

Дослідження актуальних теоретичних засад міжнародної міграції здійснюється у працях таких авторів як С. Кастлз, Р. Брубейкер, Т. Фаїст, Дж. Хемпшаєр, Е. Неєм, М. Карр, Д. Бертрам, М. Порос, П. Монфорте, Р. Браян, Д. Массей, С. Спенсер, Е. Тоффлер та ін. З–поміж сучасних російських авторів у контексті суспільно–політичних наук варто виокремити праці Ж. Зайончовської, Г. Вітковської, В. Мукомеля, Н. Преображенської, Ю. Єфимова, А. Демидова, К. Шереметьєвої, О. Чеснокова, М. Єжової, І. Горшковопової, О. Одарик, Е. Паніна, А. Топіліна, В. Трубіна та ін. Ці автори досліджують міграційні процеси здебільшого крізь призму політологічних та глобалістичних процесів, аналізуючи реальні та ймовірні соціокультурні та політичні наслідки інтенсифікації міжнародної міграції як для Росії, так і для всього світу. Окрім того, А. Демидов та І. Горшковопова ще й акцентують увагу на важливості співпраці державних органів влади та міжнародних мігрантських організацій для провадження більш дієвої міграційної політики.

Різні аспекти міграційних питань висвітлені і у працях вітчизняних вчених. Особливої уваги заслуговують аналітичні напрацювання Олени Малиновської, присвячені комплексному аналізу державного регулювання міграційних процесів в Україні та модернізації державної міграційної політики у контексті євроінтеграції. Також про управління міграційними процесами як складову зовнішньої політики України або політичних процесів в цілому пишуть О. Бабенко, Д. Баланок, Л. Червінська, К. Бондаренко, Ч. Качурець, О. Шевченко. Акцент на впливові євроінтеграції на формування державної міграційної політики в Україні роблять О. Малиновська, Н. Відякіна, Т. Гнатюк. Українські науковці М. Толстанов і П. Карташов аналізують глобальні тенденції міграційних процесів на прикладі Європейського Союзу.

Г. Потеряйко, О. Бірюкова, О. Липчук, К. Богомаз розглядають міграційні процеси крізь призму етнополітології та геополітики. Багато наукових праць присвячено проблематиці трудової міграції. Зокрема, варто відзначити роботи Л. Корчевської, І. Ольшевської, І. Уварової та М. Бублія. Втім, у вітчизняній політичній думці найбільше уваги надано адміністративно–

правовим механізмом регулювання міграційних процесів. Це, зокрема, наукові праці В. Олефіра, Ю. Рима-ренка, С. Кондратьєва, Н. Тиндик, С. Чеховича, В. Муранової, Д. Ворони, С. Мосьондза, О. Бандурки, І. Гарної, Д. Мурагової, Т. Цуркан, Ю. Гаврушка, С. Науменко.

Проблематику забезпечення прав біженців та регулювання незаконної міграції висвітлюють І. Ковалишин, І. Василенко, А. Платонов. Про трудову міграцію та правове регулювання праці іноземців та осіб без громадянства в Україні пишуть О. Горбань, О. Макогон, Л. Корчевська, І. Ольшевська, М. Бублій.

В той час, як багато праць присвячено проблематиці еміграції з України (зокрема у контексті трудової міграції), дуже мало уваги надається імміграційним процесам, як окремій складовій міжнародної міграції. Так, комплексне дослідження механізмів державного регулювання саме імміграції в Україні здійснив В. Новік ще наприкінці ХХ ст. З того часу фахових досліджень на подібну тему в Україні не було, хоча, звісно відбулось чимало відповідних змін і на законодавчому, і на інституційному рівні.

Також недостатньо висвітлені питання інтеграції іммігрантів та забезпечення їхніх прав в Україні. Цю тематику досліджують лише кілька авторів, зокрема В. Кузенко та С. Слабінська.

Хоча аналітичних та наукових матеріалів, присвячених державному управлінню міграцією, є чимало, не всі вони репрезентують ідею формування довгострокової моделі міграційної політики України з урахуванням міжнародних тенденцій. Здебільшого мова йде про окремі операційні цілі, натомість усе очевидне стратегічне планування зводиться до адаптації українського законодавства у сфері міграції до європейських стандартів.

Ще один цікавий момент – більшість досліджень з міграційної політики (не лише в Україні) здебільшого акцентують увагу на регулюванні саме зовнішніх міграційних процесів. Таким чином, переміщення осіб всередині країни залишаються осторонь державного міграційного контролю. Внутрішня міграція найчастіше розглядається у контексті демографічної або економічної політики, але не міграційної. Менше з тим, у зв'язку з великою кількістю внутрішніх мігрантів (здебільшого це вимушено переміщені особи з Донбасу та Криму), державна міграційна політика України не може не поширити свій вплив і на цю значну категорію населення. Новостворене Міністерство з питань вимушено переміщених осіб – один із важливих кроків міграційного менеджменту у цьому напрямку. У світлі воєнних подій на сході країни та анексії Криму було проведено багато досліджень, опитувань різними громадськими та міжнародними організаціями, написано чимало аналітичних записок, звітів, інтерв'ю та медіа-публікацій, але саме наукових досліджень, присвячених проблематиці визначення статусу та забезпечення прав вимушених внутрішніх мігрантів поки що бракує.

Ще менше уваги вітчизняні науковці надають проблематиці регулювання та контролю процесів внутрішньої міграції загалом. Такі дослідження, якщо і є, використовуються здебільшого у публіцистиці. Зокрема, громадська організація Тексти.org.ua у 2016 р. опублікувала інфографічні матеріали з використанням відкритих даних Укрзалізниці – найбільш популярні

маршрути в Україні [3]. На основі подібних досліджень можна зробити багато цікавих висновків, що сприятимуть більш ефективному регіональному та державному стратегічному плануванню. Наприклад, з якими містами варто посилити залізничне сполучення, або ж які міста найбільше приваблюють українців для подорожей і у якому контексті (короткі відрядження у робочі дні, поїздки протягом вікенду тощо).

Беручи до уваги предмет цього дослідження, доречно акцентувати увагу на працях та окремих визначеннях закордонних та вітчизняних науковців, присвячених саме державній міграційній політиці. Ще за радянських часів у книзі В. Переведенцева «Методи вивчення міграції населення» була сформульована теза, що міграція, будучи стихійним процесом, може бути об'єктом планомірного впливу [6, с. 67]. За останні тридцять років питання державного та міждержавного регулювання міграційних процесів стали ще більш актуальними, адже якщо раніше від невірно сформульованих державних цілей та засобів управління міграцією мало здебільшого негативні економічні та соціальні наслідки, сьогодні вони можуть викликати загрозу політичній стабільності, а в деяких випадках – національній безпеці країн. Саме тому регулювання міграційних процесів в усіх демократичних державах нині зведено до пошуку найбільш дієвих підходів для максимізації користі від міграції, з одного боку, та зменшення збитків, завданих нею, – з іншого.

Безумовно, існує низка підходів до розуміння міграційної політики (так само, як і міграції), оскільки її можна розглядати в контексті багатьох наук, зокрема політології, соціології, правознавства, психології, демографії, історії тощо. О. Г. Бабенко, наприклад, у своєму визначенні надає перевагу соціальним технологіям регулювання міграційних процесів: «Міграційна політика – це система заходів, ресурсів та механізмів, з використанням яких держава та суспільство цілеспрямовано впливають на соціальні переміщення та соціальну мобільність як свого автохтонного населення, так і всіх іноетників» [1]. Л. Рибаківський розглядає міграційну політику як систему загальноприйнятих на рівні керування ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких насамперед держава, а також її суспільні інститути, дотримуючись визначених принципів, які відповідають конкретно-історичним умовам країни, припускають досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства» [9, с. 39]. Подібне визначення запропонував і Б. Юськів у своєму дисертаційному дослідженні: «Міграційна політика – це система загальноприйнятих на рівні управління ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких держава, а також інші суспільні інститути, дотримуючись певних принципів, що відповідають історичним умовам конкретної країни, досягають поставлених цілей» [13].

На думку А. У. Хомри, «міграційна політика – це комплекс розробок та заходів, які направлені на формування необхідних потоків та необхідної інтенсивності міграції населення» [10, с. 67]. Найбільш деталізованим є визначення, запропоноване В. Олефіром. Він пропонує розглядати державну міграційну політику як «комплекс правових, фінансових, адміністративних та організаційних заходів, з використанням

яких держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного складу міграційних потоків та їх структури у сфері державного управління» [5].

З-поміж основних завдань державної міграційної політики усі дослідники переважно зазначають впорядкування міграційних потоків, боротьбу із незаконною міграцією, забезпечення умов для реалізації прав мігрантів, біженців, інтеграції тих, хто прибуває в країну, у національне, соціокультурне й економічне середовище. Втім, найважливіша мета формування міграційної політики – запобігання стихійності. І забезпечується це не лише виконанням вищезазначених завдань, а й урядовою (або міждержавною) підтримкою рівномірного економічного розвитку, усуненням регіональної економічної асиметрії. Інакше відбуватиметься природний процес збільшення концентрації населення у більш розвинутих регіонах і, відповідно, – зростання в них соціальної напруженості. Узгодженість міграційної політики із соціально-економічною дозволить збалансувати не лише кількісні, а й якісні показники міграції населення.

Л. Червінська зазначає, що сучасна міграційна політика повинна базуватись на наступних принципах: системності, законності, науковості, комплексності, ситуативності, перспективності, актуальності та інноваційності [11]. *Принципи системності та комплексності* передбачають врахування при розробці та проведенні міграційної політики усіх сфер суспільного життя, особливо соціальної та правоохоронної, а також факторів, що можуть посилювати інтенсивність міграційних рухів. *Принцип законності* полягає у наявності відпрацьованих і юридично закріплених процедур регулювання міграційних процесів, які, в першу чергу, гарантують захист прав та свобод людини. *Принцип науковості* означає, що міграційна політика повинна базуватись на наукових підходах, зокрема це стосується збору статистичних даних та їхньої інтерпретації, прогнозування і моделювання міграційних потоків. Близьким до нього є *принцип перспективності*, що полягає у відслідковуванні тенденцій та стратегічному плануванні у сфері міграції. Важливими також є *принципи ситуативності та актуальності*, які передбачають орієнтацію міграційної політики на вирішення найбільш актуальних та «гострих» соціальних проблем та згладжування соціальної напруженості, спричиненої наслідками міграції. *Принцип інноваційності* полягає у використанні найбільш сучасних технологій при моніторингу та прогнозуванні міграційних процесів, гнучкості механізмів регулювання міграції відповідно до вимог зовнішнього середовища. Успішна реалізація цих принципів можлива лише за умов систематичної моніторингової діяльності та кореляції заходів усіх зацікавлених сторін (державних та недержавних організацій) на локальному, державному та міжнародному рівнях. Таким чином, варто додати ще один принцип, притаманний міграційній політиці – *принцип субсидіарності*, тобто намагання якомога ефективніше вирішувати конкретні проблеми, пов'язані з міграцією, локально, а не чекати доки за принципом «снігового кому» вони зростуть до державного масштабу.

Поняття «міграційна політика» часто використовують разом із такими термінами як «міграційний

менеджмент», «управління/регулювання міграційних процесів», «міграційний контроль». Варто розібратись, наскільки коректним є вживання кожного із них в окремих ситуаціях.

Більшість авторів застосовують терміни «регулювання міграції», «управління міграцією» та «міграційний менеджмент» як тотожні. У перекладі з англійської «менеджмент» і означає, власне, управління. В даному випадку ці два терміни є взаємозамінними. Що ж стосується «регулювання», то це є однією із складових управління і має дещо вужче значення. З латинської «регулювання» (*regulare*) перекладається як «підпорядковувати певному порядку». У західній науковій літературі це поняття використовується у двох значеннях: широкому, що характеризує втручання держави у певну сферу (тобто, ототожнення з поняттям «управління»), та вузькому, що означає суто адміністративно-правову регламентацію певної діяльності [12]. В українській термінології «державне регулювання» здебільшого застосовується у вужчому значенні як складова управління.

Глосарій MOM визначає управління міграційними процесами (*migration management*) як здійснення різних державних функцій в межах національної системи, спрямованих на впорядковане управління транскордонною міграцією, зокрема управління процесу в'їзду та перебування іноземців всередині країни, захист біженців та інших осіб, які його потребують. У глосарії, як не дивно, немає визначення поняття «міграційна політика», але є пояснення взаємозв'язку між управлінням міграцією та міграційною політикою. Зокрема, експерти MOM стверджують, що «управління міграційними процесами передбачає спланований підхід до розробки політики, законодавчих та адміністративних вирішень основних міграційних питань» [4]. Таким чином, міграційну політику та міграційний менеджмент можемо умовно співвіднести як «планування» та «виконання» окремих дій та заходів у сфері міграції відповідно.

Ще одним близьким за значенням до міграційної політики є термін «міграційний контроль». В рішенні про Концепцію співпраці держав-учасниць СНД щодо протидії незаконній міграції від 16.09.24 міграційний контроль визначено як вид державного контролю за міграційною ситуацією з метою регулювання міграційних потоків, захисту інтересів держав СНД, забезпечення захисту законних прав мігрантів, а також здійснення заходів із запобігання незаконній міграції на територіях країн-учасниць СНД [8].

В одному із попередніх проектів Концепції державної міграційної політики України був сформований глосарій основних міграційних термінів (у чинній концепції його немає), де міграційний контроль визначено як «діяльність уповноважених державних органів, спрямовану на проведення державної міграційної політики, забезпечення дотримання законодавства України у сфері міграції та ефективне управління міграційними процесами, на боротьбу із незаконною міграцією, захист державної безпеки та національних інтересів України в цій сфері» [7].

Міграційний контроль відіграє вагомий роль для відслідковування міждержавних переміщень різних категорій мігрантів. Особливо він важливий для запобігання

неврегульованій міграції, боротьбі із міжнародною злочинністю та тероризмом, розповсюдженню небезпечних вірусних хвороб тощо. Функції міграційного контролю можна розмежувати за двома напрямками: контрольно-пропускні та інформаційно-аналітичні. До контрольно-пропускних належать перевірка документів, фіксація перетинання державного кордону, вилучення заборонених предметів, медичний та санітарно-епідеміологічний контроль, заборона в'їзду «небажаних» осіб і т.п. До інформаційно-аналітичних слід віднести реєстрацію закордоном фізичних та юридичних осіб, простеження повідомлення від фізичних та юридичних осіб про запрошення на в'їзд до країни, реєстраційно-статистичний облік, відслідковування загальних тенденцій розвитку міжнародних міграційних процесів [2, с. 216].

Більшість цивілізованих країн нині заохочують в'їзд інтелектуальної еліти – науковців, висококваліфікованих менеджерів, митців, а також незначної кількості некваліфікованої робочої сили, що виконує непрестижну для корінного населення роботу; і в той же час вони законодавчо обмежують потік іммігрантів, які вважаються небажаними. Така модель імміграційної політики називається селективною. І, на думку багатьох експертів, за умов масової міжнародної міграції, вона є найбільш ефективною. До того ж, після мегатерористичних актів у вересні 2001 року у світі склалася загальна тенденція посилення правоохоронних заходів у сфері міграційної політики та реформування міграційних структур.

Власне, саме тоді змінилися глобальні тенденції регулювання міграційних процесів. Неконтрольовану міграцію почали розглядати як пряму загрозу безпеці країни на суспільства прийому. Передусім мова йде про політичну загрозу. Зв'язок іммігрантів з їхньою батьківщиною може впливати на двосторонні відносини цих країн. Це може проявлятися у лобюванні політики сприяння воз'єднання сімей мігрантів, поширення соціалістичних ідей у суспільстві. Втім, найбільше вплив натуралізованих іммігрантів помітний у владних структурах та під час виборів.

Масові міграційні процеси часто висвітлюються і як економічна загроза, особливо за умов високого рівня безробіття. Навіть якщо цей ризик не підтверджено документально, на психологічному буденному рівні іммігранти завжди сприймаються як тягар для системи соціального забезпечення країни прийняття. Основна причина такого стереотипного мислення – це віра в те, що іммігранти не є частиною «нас», тож вони не повинні користуватись перевагами системи державного соціального забезпечення.

Сприйняття міграції як загрози національній та суспільній безпеці у західній науковій думці дістало назву «секюритизація» (від англ. – securitization). Одним із її авторів прийнято вважати М. Вайнера, який ще у 1993 р. стверджував, що недостатню увагу та систематичного аналізу надається вивченню впливу міжнародного переміщення населення на конфлікти всередині держави і між ними. Це важливо для розуміння того, чому громадяни країни прийняття відчують антипатію щодо іммігрантів, навіть якщо їхня присутність є економічно вигідною [11].

А. Буонфіно зауважив, що в основі секюритизації міграції лежить страх втратити свою ідентичність.

Причому джерелом небезпеки може бути як окремих індивід, так і організації, які, живучи та функціонуючи в Європі, насправді не інтегруються у європейське суспільство [11].

У вітчизняній політологічній думці вперше комплексно секюритизацію міграції було розглянуто Л. Червінською. За її словами, саме асоціація тероризму з міграцією привела до кваліфікації міграції як можливої загрози національній безпеці. Це стало приводом для прихильників посилення урядової політики перевести міграцію в статус проблеми, яка створює екзистенціальну загрозу для суспільств країн прийому. Серед науковців же існує думка про те, що сек'юритизація міграції та прийняття міграційної політики з протидії тероризму, не є виправданими. Ці заходи можуть привести до негативних наслідків, а дискримінація мігрантів в ході проведення контртерористичних перевірок не сприяє їх співпраці з владними структурами, лише породжує недовіру і посилює радикалізацію.

При цьому Л. Червінська відзначає, що для політиків та урядових структур питання «сек'юритизації» міграції та контроль за нею став вигідним засобом залучення суспільної уваги і бюджетних коштів. Явна політизація та сек'юритизація міграційної теми сприяє тому, що політичні лідери використовують колективні страхи щодо міграційних загроз для маніпулювання масовою свідомістю та підтримки своїх рейтингів. Роблячи міграцію центральним питанням політичних дискусій, вони розпалюють ксенофобію та радикалізують політичну арену. Участь таких партій і політиків в урядах і їхні заяви, спрямовані, перш за все, на зміцнення антиміграційних настроїв, призводять до «дефіциту» безпеки, а це, в свою чергу, визначає не тільки діяльність виконавчої влади, а й поведінку місцевого корінного населення.

З поняттям секюритизації у міграційній сфері пов'язаний ще один термін – мігрантофобія, тобто страх перед стихійним масовим в'їздом іммігрантів та витісненням ними корінного населення. Феномен мігрантофобії сприяє зростанню міжетнічної напруженості, нетерпимості до іммігрантів і, як наслідок, – загостренню конфліктів між місцевим населенням та мігрантами. Мігрантофобія насправді має негативні наслідки не лише для суспільства країни прийняття, а й для самих іммігрантів, які за таких умов (відчуття небезпеки і тривоги) не зможуть нормально адаптуватись і стати соціально значимими для країни перебування. В будь-якому випадку, на рівні державної міграційної політики має відбуватись зниження факторів, що впливають на формування та поширення мігрантофобії серед населення, дестабілізації міжетнічних відносин та розпалювання ксенофобських настроїв. Адже незаперечним є той факт, що мігрантофобія найбільше стосується категорії іммігрантів, які помітно відрізняються від місцевого населення етнічним походженням, віросповіданням, культурою та цінностями.

Зважаючи на використання різних підходів до регулювання міждержавних міграційних процесів, можна виокремити кілька типологій державної міграційної політики, що віддзеркалюють рівень секюритизації і мігрантофобії у країні. Наприклад, Т. Фаїст виділив

дві моделі міграційної політики, що функціонують в розвинених державах: етнокультурної закритості (наприклад, Німеччина) і плюралістичної відкритості (наприклад, Канада) [14, с. 9]. Ще однією поширеною у західній науковій думці є поділ держав на ліберальні (н-д, Швеція) та протекціоністські (н-д, Німеччина). Втім, за останні кілька років країни, що традиційно належали до ліберальної міграційної парадигми (наприклад, Великобританія та Франція), під тиском громадськості, зростання терактів та ксенофобських настроїв переглянули свою державну політику у цій сфері та впровадили більш жорсткий міграційний контроль.

Висновок. У науковій думці існує чимало теорій та концепцій так чи інакше пов'язаних із державним регулюванням міграційних процесів. Зважаючи на багатогранність міграції як об'єкта вивчення, більшість вітчизняних наукових праць висвітлюють лише окремі аспекти державної міграційної політики. Також варто зазначити відсутність конгруентності між термінами, що використовуються у цій сфері – зокрема «міграційна політика», «управління міграцією», «регулювання міграції», «міграційний менеджмент» та «міграційний контроль».

Протягом останніх десятиліть у провідних країнах світу відслідковується тенденція до формування більш жорсткої міграційної політики та посилення міграційного контролю, що відображено у так званій концепції секюритизації міграції. Незважаючи на те, що при висвітленні міграції у політичному контексті здійснюється штучне акцентування уваги на її негативних сторонах, в науковій літературі існує розуміння того, що міграція за своєю природою і об'єктивним значенням не є загрозою. Такою вона стає крізь призму стереотипного сприйняття. Як би там не було, інтенсифікація міжнародних міграційних потоків – це невідворотний процес, зумовлений глобалізацією. Тож завдання державної та міждержавної міграційної політики полягає у якісному регулюванні цього процесу, боротьбі із незаконними переміщеннями, сприянні дотримання прав мігрантів, де б вони не були і т.п. Для цього необхідний зважений аналіз як загроз, так і переваг, які може нести (і несе) міграція на міжнародному, національному, регіональному, і навіть на місцевому рівнях.

Список використаних джерел

1. Бабенко О. Г. Міграційна політика Української держави на сучасному етапі (політологічний аспект): дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / НАН України. – К., 1997.
2. Баланюк Д. М. Проблеми дослідження міграції як об'єкта державного регулювання / Д. М. Баланюк // Вісник СевДТУ. Вип.91: Політологія: зб. наук. пр. – Севастополь, 2008. – С.214–218.
3. Громадяни пасажери. Як, куди і скільки їздили українці міжміським сполученням «Укрзалізниця» у 2014–2015 рр. [Електронний ресурс] // Текст.орг.ua. – 2016. – Режим доступу: <http://www.texty.org.ua/d/uz/>
4. Міжнародна термінологія у сфері міграції. Українсько-англійський тлумачний словник [Електронний ресурс] // Міжнародна організація з міграції. – 2016. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color.pdf
5. Олефір В. І. Державна міграційна політика України (організаційно-правовий аспект): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2005.
6. Переведенцев В. І. Методы изучения миграции населения. – М.: Наука, 1975. – 231 с.

7. Проект Концепції державної міграційної політики України [Електронний ресурс] // УВКБ ООН в Україні. – 2007. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/img/uploads/docs/ConsPaper07U.doc>

8. Решение о Концепции сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств о противодействии незаконной миграции от 16.09.2004 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2004. – http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_750

9. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения: прогнозы, факторы, политика / Л. Л. Рыбаковский. – М.: Наука, 1987. – 143 с.

10. Хомра А. У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования / А. У. Хомра. – К.: Наукова думка, 1979. – 148 с.

11. Червінська Л. М. Міграція як складова сучасного політичного процесу: дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2014.

12. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5938.html>

13. Юськів Б. М. Політичний вимір міжнародної трудової міграції європейських країн в умовах глобального розвитку: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2010.

14. Faist T. Extension du domaine de la lute: international migration and security before and after 11 September 2001 / T. Faist / Intern. migration rev. – N.Y., 2002. – Vol.36, N1. – P.7–14.

References

1. Babenko O. G. Migratsiina polityka Ukrayinskoyi derzhavy na suchasnomu etapi (politologichnyi aspekt): dys... kand. polit. nauk: 23.00.02 / NAN Ukrainy. – K., 1997.

2. Balaniuk D. M. Problemy doslidzhennia migratsiyi yak obyekta derzhavnogo reguluvannia / D. M. Balaniuk // Visnyk SevDTU. Vyp.91: Politologiya: zb. nauk. pr. – Sevastopol, 2008. – S.214–218.

3. Gromadyany pasazhyry. Yak, kudy i skilky yizdyly ukrayintsi mizhmiskym spoluchenniam «Ukrzaliznitsi» u 2014–2015 rr. [Elektronnyi resurs] // Texty.org.ua. – 2016. – Rezhym dostupu: <http://www.texty.org.ua/d/uz/>

4. Mizhnarodna terminologiya u spheri migratsiyi. Ukrayinskyi-angliyskyi tлумачnyi slovnyk [Elektronnyi resurs] // Mizhnarodna organizatsiya z migratsiyi. – 2016. – Rezhym dostupu: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color.pdf

5. Olefir V. I. Derzhavna migratsiyna polityka Ukrainy (organizatsiyno-pravovyi aspekt): dys... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07 / Natsionalna Akademiya vnutrishnikh sprav Ukrainy. – K., 2005.

6. Perevedentsev V. I. Metody uzucheniya migratsiyi naseleniya. – M.: Nauka, 1975. – 231 s.

7. Proekt Kontseptsiyi derzhavnoyi migratsiynoyi polityky Ukrainy [Elektronnyi resurs] // UVKB OON v Ukraini. – 2007. – Rezhym dostupu: <http://unhcr.org.ua/img/uploads/docs/ConsPaper07U.doc>

8. Resheniye o Kontseptsii sotrudnichestva gosudarstv – uchastnikov Sodruzhestva Nezavisimykh gosudarstv ot 16.09.2004 [Elektronnyi resurs] // Verkhovna Rada Ukrainy. – 2004. – http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_750

9. Rybakovskiy L. L. Migratsiia naseleniya: prognozy, factory, politika / L. L. Rybakovskiy. – M.: Nauka, 1987. – 143 s.

10. Homra A. U. Migratsiia naseleniya: Voprosy teorii, metodiki issledovaniya / A. U. Homra. – K.: Naukova dumka, 1979. – 148 s.

11. Chervinska L. M. Migratsiia yak skladova suchasnoho politychnogo protsesu: dys... kand. polit. nauk: 23.00.02 / Kyivskiy natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka. – K., 2014.

12. Shvaika L. A. Derzhavne reguluvannia ekonomiky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5938.html>

13. Yuskiv B. M. Politychnyi vymir mizhnarodnoyi трудової migratsiyi yevropeyskykh krayin v umovah globalnogo rozvytku: avtoref. dys. ... d-ra polit. nauk: 23.00.04 / Chernivetskyi natsionalnyi universytet im. Yuriya Fedkovycha. – Chernivtsi, 2010.

14. Faist T. Extension du domaine de la lute: international migration and security before and after 11 September 2001 / T. Faist / Intern. migration rev. – N.Y., 2002. – Vol.36, N1. – P.7–14.

Grechko O. Yu., PhD Candidate at Political Science Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), grechko.oksana@gmail.com

Theoretical and conceptual framework for state migration policy: national and foreign experience

The article includes theoretic aspects of state migration policy that are underlined by Ukrainian and foreign analysts. Another focus issue is a correlation of migration policy with other related terms. The article highlights research questions in terms of scientific interpretation of migration policy that have been slightly or have not been presented at all by Ukrainian scientists. Selection of migration policy concepts, its main principles and tasks is an essential part of the article. It also demonstrates modern trends in development of the state migration governance system in the leading countries with a great concern towards security issues.

Keywords: migration policy, migration management, migration governance, migration control, migrant phobia.

* * *

УДК 316.77:005.57:316.72(477)

Еделєва М. А.,
аспірантка кафедри політології,
Запорізький національний університет
(Україна, Запоріжжя), marinys@bk.ua

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

Вивчено формування національного інформаційного простору, його сучасний стан та подальші перспективи розвитку. Об'єктом дослідження постає інформаційний простір України, який на сьогодні є головним елементом інформаційної політики держави, що уособлює собою реалізацію владних дій в процесі демократизації суспільства. Основними завданнями державної інформаційної політики України є: дотримання свободи слова, удосконалення нормативно-правової бази в інформаційній сфері, контроль стану інформаційної безпеки країни.

Ключові слова: національний інформаційний простір, державна інформаційна політика, глобалізація, інформаційні технології.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій в ХХ-ХХІ ст. в умовах глобалізації та спрощення доступу до інформації та каналів комунікації, призвело до змін у свідомості суспільства, в тому числі змін у політичній сфері. Впровадження нових комунікативних систем в значній мірі змінили інформаційний простір країни. Новітні інформаційні технології внесли зміни в характер інформаційно-комунікативних відносин між владою та суспільством.

Актуальність вивчення формування національного інформаційного простору країни визначається тим, що в умовах постійного розвитку інформаційних технологій, та входження в сучасне інформаційне суспільство, перед державною владою постає питання впровадження демократичних методів побудови комунікативних відносин в політичній сфері.

При вивченні формування інформаційного простору України необхідно враховувати, що політична система нашої країни знаходиться в стані модернізації та пошуку ефективної моделі інформаційно-комунікативних відносин між суспільством і владою.

Нині політична та економічна нестабільність в державі потребує демократичних перетворень та консолідації громадянського суспільства. В умовах «розірваного» національного інформаційного простору інтегрувати суспільство складно.

Також аналіз ситуації в інформаційному просторі України свідчить про наявні проблеми в галузі захисту інформаційної безпеки. Довготривалий, потужний

вплив країн-сусідів на вітчизняну аудиторію був одним із чинників, що привів до втрати частини української території. Ці події стали викликом для української влади, змусили її звернути увагу на важливість формування державної інформаційної політики.

Отже, всебічне вивчення формування та розвитку національного інформаційного простору дає змогу сформувати державну інформаційну політику яка буде ефективно працювати в умовах модернізації політичної системи України.

Окремим проблемам державної інформаційної політики, інформаційного простору присвячені дослідження вітчизняних науковців О. Дубаса, В. Горбуліна, В. Гурковського, Е. Макаренко, В. Конач, Ю. Нестеряка, Г. Почепцова, А. Чічановського, О. Старіша.

Дослідженням інформаційного простору та «інформаційного суспільства» займалися відомі закордонні науковці такі як, Д. Белл, З. Бжезінський, М. Кастельс, О. Тоффлер.

В Україні питання формування інформаційного простору в останні роки привертає все більшу увагу політологів, аналітиків, військових та урядовців.

Мета дослідження. Дослідити особливості формування інформаційного простору України в умовах модернізації політичної системи держави.

Нова інформаційна система держави формувалася в умовах функціонування інформаційного суспільства. Головними ресурсами інформаційного суспільства є інформація та сучасні інформаційні технології, які допомагають людині та суспільству розвиватися, отримувати знання. Одним із основних завдань держави, яка прагне долучитися до світового інформаційного співтовариства є побудова національного інформаційного простору.

Аналізуючи інформаційний простір, слід уточнити значення цього терміну. Варто зауважити, що на сьогодні в політологічній науці не існує єдиного усталеного визначення поняття «інформаційний простір», тому розглянемо декілька значень. Поняття інформаційний простір став активно вживатися в середині ХХ ст. коли стався прорив в комплексному вивченні інформаційного суспільства, цей термін використовували для опису обміну інформацією між різними об'єктами комунікації, в тому числі політичної.

Г. Почепцов, автор праць з інформаційної політики, зазначає, що інформаційний простір використовується як інструментарій для вирішення соціальних, політичних, економічних чи військових завдань [12, с. 14].

Український вчений О. Дубас, визначає «інформаційний простір», як середовище, в якому циркулюють інформаційні потоки і типологічні властивості якого задаються інформаційною інфраструктурою [1, с. 1]. Тобто на сьогодні, коли інформація стала провідним ресурсом, основним завданням влади, є використання інформаційного простору для вирішення ряду питань пов'язаних в тому числі з демократизацією суспільства. Інформація стає провідним джерелом трансформації політичної системи України.

В своїй праці А. Моноло, поняття інформаційного простору виділяє як, сферу діяльності окремих людей, професійних груп, суб'єктів державного управління, економічних і політичних відносин, тобто фактично будь-якого суб'єкта діяльності, що здійснює таку